

Betänkandet (SOU 2024:75) ”Personuppgifter och mediegrundlagarna” (Ju2024/02386)

Tidningsutgivarna (TU) har tagit del av rubricerat betänkande och får framföra följande synpunkter.

Sammanfattning

TU avstyrker utredningens förslag om att försvaga mediegrundlagarna genom delegationsbestämmelser i TF och YGL.

Högsta domstolens beslut (2025-02-25)

TU konstaterar att genom de två beslut som fattades av Högsta domstolen (HD) 2025-02-25 har rättsläget och förutsättningarna för de förslag som lämnas i betänkandet radikalt förändrats. HD:s beslut utgör ett slag av det som ibland kallas ”domstolsaktivism”, där av regering och riksdag fattade beslut öppet ifrågasätts på ett sätt som hittills varit ovanligt för svenska förhållanden.

TU utgår från att den bedömning av avvägningen mellan yttrandefriheten och den personliga integriteten som från svensk sida gjorts, och som regeringen gett uttryck för i sitt yttrande till EU-domstolen i målet C-199-24 (den 3 juli 2024), kvarstår.

Med detta sagt är TU:s uppfattning att spelplanen så pass har förändrats sedan utredningen lades fram att dess förslag inte kan läggas till grund för lagstiftning. Enligt TU:s mening krävs en förnyad och grundlig översyn av frågan om söktjänsterna och denna gång med avstamp i att säkerställa att tryck- och yttrandefriheten inte begränsas.

I remissen ligger att lämna synpunkter på utredningens förslag som sådant. Även om grundförutsättningarna ändrats övergår TU här till att lämna synpunkter på själva utredningsförslaget.

Behovet av lagstiftning – ”om-” och ”hur”-frågan

I korthet innebär utredningens förslag att grundlagsskyddet för söktjänster begränsas kraftigt genom en s k delegationsregel i TF och YGL.

I linje med utredningsdirektiven har utredningen haft att ta ställning till två frågor:

- 1) ”Om” ytterligare lagstiftning behövs?
- 2) Och i så fall ”Hur?”

TU konstaterar att ”Om”-frågan snabbt besvaras med ett ja, därtill styrd av just utredningsdirektiven, som knappast gav utrymme för någon annan slutsats utan närmast var att uppfatta som en beställning.

Enligt TU:s mening är analysen av behovet, d v s ”Om”-frågan bristfällig. Utredningens utgångspunkt är, utan någon närmare konkretion, att söktjänsterna utgör ett stort samhällsproblem. Det anges ett antal förhållanden rörande söktjänsterna och om hur de – vars uppgifter som tillhandahålls i sig är offentliga och kan begäras ut av vem som helst – bland annat skulle användas i brottsliga sammanhang.

TU vill inte ifrågasätta att så kan vara fallet, däremot omfattningen av problemet. Mot detta ska vägas alla de positiva förtjänster som söktjänsterna erbjuder. Dessa är mycket sparsamt redovisade i utredningen (s 157-161).

Det handlar då inte bara om behovet av att kunna göra s k bakgrundskontroller (viktiga för såväl företag som myndigheter och privatpersoner), utan för TU:s medlemmar om att möjliggöra ett gediget journalistiskt arbete.

Så gott som alla av TU:s medlemsföretag använder löpande söktjänstdatabaserna. De är en direkt förutsättning för att kunna kontrollera och verifiera uppgifter och för att, inte minst, kunna bedriva en granskande journalistik.

Det går att räkna upp hur många exempel som helst på hur journalistiska granskningar och avslöjanden inte hade kunnat genomföras – och till sitt innehåll verifieras - utan en research med tillgång till denna information.

Det här gäller såväl stora som små tidnings- och medieföretag. Stora medieföretag kan inte genomföra större granskningar utan tillgång till information från söktjänstföretagen. Och för mindre medieföretag skulle det vara en direkt omöjlighet.

Man ska då komma i ihåg att det handlar om tillgång till det som i grunden är allmänna och offentliga handlingar. Och att användningen av de uppgifter som söktjänstföretagen sammanställer och förmedlar endast är ett sätt att ändamålsenligt tillgängliggöra och förverkliga offentlighetsprincipen.

Det finns därför en betydande risk, om förslaget skulle genomföras, att massmediernas grundläggande uppgift att bevaka skeenden i samhället, myndighets- och domstolsbeslut m m av såväl resurs- som åtkomstskäl kommer att begränsas. Den nackdel det skulle innebära för det öppna samhället, för demokratin och för det offentliga samtalet kan inte nog underskattas.

TU vill här också betona den belastning det skulle innebära för rättsväsende och myndigheter om varje enskilt tidnings- och medieföretag skulle behöva göra individuella förfrågningar om att begära ut allmänna handlingar.

TU vill även framhålla det skydd för enskildas personliga integritet som finns genom massmediernas, väl fungerande, system för självreglering i form av Medieombudsmannen och Mediernas Etiknämnd.

Vid en sammantagen bedömning av avvägningen mellan tryck- och yttrandefrihetsintresset och intresset av personlig integritet är TU:s slutsats därför att *"Om-frågan"* borde ha besvarats nekande.

TU avstyrker sålunda redan där utredningens förslag.

"Hur-frågan"

Eftersom utredaren besvarat *"Om-frågan"* jakande, har TU, trots sitt avstyrkande, till sist följande synpunkter på *"Hur-frågan"*.

I betänkandet presenteras tre alternativa modeller. Utredarens förslag är alternativ 2.

TU konstaterar att regleringsmodellen i alternativen 1 och 2 är ganska likartad. Regleringsmodellen i alternativ 3 är oerhört långtgående, sträcker sig långt utöver det uppgivna behovet och innebär en direkt anpassning till EU-rätten.

TU konstaterar att avgränsningarna i alternativen är breda och i praktiken lämnar ett stort utrymme för subjektiva bedömningar. De innebär att myndigheterna (domstolarna vid ett utlämnande av handlingar och IMY som tillsynsmyndighet) ska bedöma *"omfattningen av offentliggörandet"* och *"syftet med offentliggörandet"* (TF 1 kap 13 §, andra och tredje stycket, YGL 1 kap 20 § andra stycket pp 2 och 3 i förslaget till alternativ 2) och vad som är tillräckligt godtagbara journalistiska syften.

Det är ett synsätt som är främmande för den månghundraåriga tradition av tryck- och yttrandefrihet som präglat det svenska samhällets öppenhet. TU anser att det finns en betydande risk för att denna bedömning leder till en alltför restriktiv tolkning av mediegrundlagarnas räckvidd.

TU noterar särskilt den roll som tilldelas Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) som tillsynsmyndighet i förslaget. IMY:s roll är att skydda personuppgifter, vilket är en uppgift, nog så viktig, men som inte sällan står i direkt kontrast till den offentlighet som tryck- och yttrandefriheten har att säkerställa.

Att sätta IMY till bevakare av tryck- och yttrandefrihetens gränser, om vad som ska eller inte ska omfattas av den föreslagna delegationsregeln, framstår därför som direkt olämpligt.

Justitiekanslern har enligt sin förordning (1975:1345) (§ 6) att *"vaka över tryckfriheten och yttrandefriheten enligt bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen."*

Enligt TU:s mening är det därför ett absolut krav att om IMY alls ska kunna inleda ett tillsynsärende så måste IMY först inhämta en bedömning och ett beslut från JK om mediegrundlagarnas räckvidd i det aktuella fallet. Den kompetensen finns inte hos IMY. Ett beslut från IMY måste också kunna överklagas.

TU avstyrker

Då TU avvisar behovet av att begränsa tryck- och yttrandefriheten, kan TU inte heller förorda något av de tre alternativen utan avstyrker utredningens förslag i sin helhet.

Stockholm den 9 mars 2025

TU

Johan Taubert
VD